

بررسی دیدگاه دو شارح هدایة الحکمه در باب صادر نخستین (میبدی و ملاصدرا)

علیرضا جوانمردی ادیب*، دکترای فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی
مقصود محمدی*، دانشیار گروه فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرج
مهدی نجفی افرا***، استاد گروه فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی

چکیده

قاضی کمال‌الدین میبدی و صدرالمتألهین شیرازی هر دو بر طبیعیات و الهیات هدایة الحکمه ابهری شرح نگاشته‌اند و در اغلب موارد به نقد و نظر نسبت به دیدگاههای موجود در باب مسائل مطرح شده پرداخته‌اند. از جمله این مسائل، مسئله صادر نخستین است که میبدی با تکیه بر «جهات اعتباریه (سلوب و اضافات) بعنوان منشأ صدور کثرات از واجب تعالی» و نیز «صدور افعال از نفس بدون واسطه بدن»، بر صادر نخستین بودن «عقل» اشکال نموده و معتقد است نفس نیز میتواند بلاواسطه از مبدأ اول صادر شود. ملاصدرا در رد مبادی استدلال میبدی میگوید: اولاً، «تحقق سلوب همچون تحقق اضافات در صدق قضایای سالبه متأخر از تحقق واجب تعالی است» و ثانیاً، «نفس تا زمانی که نفس است با قوه و ضعف همراه است و در افعال و تصرفات خویش نیازمند به بدن است». این بیان ملاصدرا در باب عدم صلاحیت نفس برای صادر نخستین بودن، بیش از آنکه با رویکرد و مبانی حکمت مشائی در باب نفس، یعنی «روحانیه الحدوث و روحانیه البقاء» بودن آن هماهنگ باشد، با رویکرد و مبانی حکمت متعالیه، «جسمانیه الحدوث و روحانیه البقاء» بودن نفس، هماهنگ است.

کلیدواژگان:

صادر نخستین عقل نفس
ابهری میبدی
ملاصدرا شرح هدایة الحکمه

بیان مسئله

متن هدایة الحکمه اثرالدین ابهری^۱ بسبب جامعیتی که داشت، از بدو نگارش در سده هفتم هجری، وسیله‌ی گردید برای تضارب آراء و بیان اندیشه‌های متفکرین اسلامی در باب مسائل منطقی، طبیعی و الهی که در قالب شروح و حواشی ظهور و بروز یافته است. قاضی کمال‌الدین میبدی^۲ و صدرالمتألهین شیرازی هر دو بر طبیعیات و الهیات این اثر شرح نگاشته‌اند و در اغلب موارد به نقد و نظریه‌پردازی درباره دیدگاههای موجود در کتاب، پرداخته‌اند.

(نویسنده مسئول) Email: javanmardiadib@yahoo.com *

Email: mmohammadi@kia.ac.ir **

Email: mah.najafiafra@iauctb.ac.ir ***

این مقاله مستخرج از رساله دکتری است.

تاریخ دریافت: ۹۷/۲/۲۵ تاریخ تأیید: ۹۷/۴/۱۹

۱. رک: ثبوت، «هدایة الحکمه و شروح آن»، ص ۱۵۰-۱۳۵؛

موحد، «اثرالدین ابهری»، ص ۵۸۹-۵۸۶.

۲. رک: فیاض انوش، «میرحسین میبدی، یک بازشناسی

تاریخی».